

MILE KLOPČIČ

PESNIK IN PREVAJALEC

Zarja Vršič
Univerza v Ljubljani

1 Življenjepis

Mile Klopčič se je rodil v rudarski družini 16. novembra 1905 v L'Hôpitalu v Franciji. Ko je bil star štiri leta, so se z družino preselili v Zagorje ob Savi, kjer je preživel otroštvo. Njegov brat je bil France Klopčič, znani slovenski publicist in zgodovinar. Po petem razredu realke v Ljubljani se je leta 1922 prepisal na učiteljsko, kjer sta z bratom po kasarnah delila letake s komunistično vsebino, zaradi česar je bil izključen in ni šole nikdar dokončal. Leta 1920 se je skupaj z bratom vpisal v Zvezo komunistične mladine Jugoslavije (SKOJ) in bil posledično pogosto v preiskovalnem zaporu. Leta 1926 je v Zagorju organiziral recitacijski večer, kjer so med drugim nastopili Vinko Košak, Bratko Kreft in Srečko Kosovel, ki je prebral esej »Umetnik in proletarec«. Sodeloval je tudi pri *Knjigi drugova* (1929), antologiji južnoslovanske družbeno angažirane lirike, to pa je bil tudi razlog, da je bil naslednje leto obtožen in potem oproščen na procesu v Kikindi.

Klopčič je sprva nekaj časa delal kot dopisnik v ameriških publikacijah, že v dijaških letih pa se je začel ukvarjati s pesnikovanjem; njegova mladostna poezija spada v aktivistično oziroma družbeno angažirano različico ekspresionizma, medtem ko poznejše pesmi kažejo premik k bolj socialnorealistični tematiki.

Od leta 1934 je bil tajnik in nato upravnik Slovenske matice. Do druge svetovne vojne je živel v Ljubljani, leta 1941 je bil poslan v nemško ujetništvo, leta 1943 pa se je pridružil Osvobodilni fronti in odšel v partizane. Na osvobojenem ozemlju je bil član propagandnega odseka izvršnega odbora OF in agitpropa centralnega komiteja, med leti 1944–1945 pa načelnik za kulturo Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (SNOS). Januarja leta 1944 je bilo na osvobojenem ozemlju ustanovljeno Slovensko narodno

gledališče. Klopčič je bil imenovan za dramaturga, ansambel pa je dobil na razpolago dvorano v Črnomlju in nalogo, da v času osvobodilne borbe ljudstvu posreduje gledališko umetnost. V partizanih je napisal tudi enodejanko *Mati*.

Po vojni je bil Klopčič ravnatelj Slovenskega knjižnega zavoda (1949–1952), med 1952–1955 ravnatelj Drame SNG v Ljubljani, od leta 1955 pa znanstveni sodelavec in pozneje, v letih 1957–1961, znanstveni svetnik SAZU za slovenski jezik. Izredni član SAZU je bil od 23. marca 1979, redni pa je postal 6. junija 1983. Po vojni je ustvarjalno deloval bolj ali manj le še kot prevajalec. Leta 1965 je prejel nagrado mesta Ljubljana, leta 1970 pa nagrado AVNOJ (srb. *nagrada Antifašističnog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije*), ki je bila najvišja nagrada bivše države, podeljena posameznikom ali organizacijam, ki so s svojimi znanstvenimi ali umetniškimi dosežki posebno vplivali na razvoj Jugoslavije. Klopčič je umrl 19. marca 1984. Po njem je danes imenovana zagorska knjižnica. Njegova sinova sta režiser Matjaž Klopčič in violinist Rok Klopčič. Gl. tudi Komelj b.d., Kurež 2020.

2 Prevajalsko delo

Klopčič je bil kot prevajalec najbolj aktiven po vojni. Prevajalsko delo je bil nekakšen logičen podaljšek njegovega aktivizma in pesniškega ustvarjanja, saj je večinoma prevajal svobodomiselnih in revolucionarno usmerjenih avtorjev. Največ je prevajal iz ruskega, nemškega in nekaterih južnoslovanskih jezikov.

Iz ruščine je prevajal prozo, poezijo in dramatiko. Njegov opus je precej velik, zato velja omeniti le nekatere najbolj znane Klopčičeve prevode: *Pesmi in pesnitve* (1963), roman *Junak našega časa* (1966) in izbrane pesmi *Lermontov* (1970) Mihaila Jurjeviča Lermontova; zbirko *Dvanajst* (1928) Aleksandra Bloka; roman *Stotnikova hči* (1956), *Pesnitve in pravljice* (1959), povest v verzih *Jevgenij Onjegin* (1967) in izbor poezije (v soavtorstvu z drugimi prevajalci) *Puškin* (1974) Aleksandra Sergejeviča Puškina; *Izbrana dela* (z drugimi prevajalci) (1947–1955) Antona Pavloviča Čehova; dramo *Velika žehta* (1958) Vladimirja Majakovskega, ki jo je prevedel skupaj z bratom, in *Štiri drame* (1950) Maksima Gorkega.

Iz nemščine je med drugim prevedel poezijo Heinricha Heineja (*Izbrane pesmi*, 1956); *Heine*, 1973; *Pesmi in pesnitve*, 1984, v soavtorstvu z drugimi prevajalci), dramatiko Bertolda Brechta (*Izbrana dela 1*, 1962) ter *Bobni v noči* in *Mati korajža in njeni otroci* (1979, oboje v soavtorstvu z drugimi prevajalci), pa tudi mladinski roman Ericha Kästnerja *Pikica in Tonček* (1955). Prevedel je tudi Heinejev življenjepis (*Heinrich Heine*, 1948) Franza Mehringa in v soavtorstvu s Franom Albrehtom Mehringove literarnozgodovinske *Prispevke k zgodovini književnosti* (1952).

Iz makedonščine je med drugim v soavtorstvu prevedel poezijo Kočeta Racina, utemeljitelja sodobne makedonske poezije: *Svitanja* (1961) in *Racin* (1971).

Za svoje prevode je bil večkrat nagradjen. Prejel je dve Prešernovi nagradi, najprej leta 1951 za prevode Puškina, potem še leta 1961 za svoje pesniško in prevajalsko delo. Dvakrat je bil nagradjen s Sovretovo nagrado: leta 1964 jo je prejel za prevode Puškina in Lermontova, leta 1975 pa za prevode ruske in nemške poezije. Leta 1967 je prejel znak časti vrhovnega sovjeta ZSSR za prevajalsko delo iz ruske poezije, leta 1976 pa nagrado Maksima Gorkega. Gl. tudi Komelj b.d., Kurež 2020, Moder 1985.

3 Avtorsko delo

Mile Klopčič je bil med ljudmi bolj kot prevajalec znan po svoji družbeno angažirani in socialni poeziji. Njegova prva pesniška zbirka *Plamteči okovi*, posvečena spominu na Lenina, je bila v glavnem napisana v ječi. Klopčič je bil namreč še z nekaterimi drugimi posamezniki zaprt zaradi domnevnega simpatiziranja s trboveljskimi proletarskimi vstajniki leta 1924 proti vojaški nacionalistični organizaciji Orjuni, ki jo je podpirala država (gl. Zadavec 1987). Pesnika je navdihovalo komunistično dogajanje v Rusiji, predvsem oktobrska revolucija; plamteči okovi v zbirki so prisposoda za revolucijo, ki jo bodo začeli delavci v okovih. Zaradi svojega zanosnega pozivanja k revolucionarnemu uporu je bila zbirka po izidu leta 1924 prepovedana, leta 1929 pa vključena v antologijo *Knjiga druga*.

Svojo značilno poetiko je Klopčič našel v nekoliko bolj umirjenih in ustaljenih *Preprostih pesmih* (1934), v katerih s stvarnim pesniškim jezikom upesnjuje socialno realnost proletariata oziroma »človeka množice«, torej sveta, iz katerega je pesnik izhajal že kot otrok izseljenega rudarja in ki ga je zaznamoval za vse življenje. *Preproste pesmi* so naši najznačilnejši primeri t. i. postekspresionistične nove stvarnosti, ki je bila sicer še posebej značilna za tedanje slikarstvo, Klopčiča pa imamo – poleg Toneta Seliškarja – za enega naših najizrazitejših predstavnikov slovenske socialne poezije med obema vojnoma. Njegove pesmi so vstopile v šolska berila, peli so jih v partizanih. Pozneje je bil manj aktiven kot pesnik in se je večinoma posvečal prevajanju.

Med vojno leta 1944 je bila na zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju uprizorjena njegova popularna agitatorska enodejanka *Mati*, ki jo je napisal v dveh dnevih istega leta. V Klopčičevo avtorsko delo spadajo tudi literarne ocene, prevodne kritike in prispevki o slovenski in tuji književnosti, ki jih je objavljajl v različnih publikacijah (*Jezik in slovstvo*, *Domači prijatelj*, *Tedenska tribuna* idr.). Ena od odmevnejših je denimo temeljita prevodna kritika Gradnikovega posrednega prevoda *Kitajske lirike*, ki je bila objavljena v *Ljubljanskem zvonu* leta 1929. Pisal je tudi uvodne študije k prevodnim izdajam; še posebej gre omeniti uvode k Puškinovim *Povestim* (1949), *Pesnitvam in pravljicam* (1959) in *Jevgeniju Onjeginu* (1967) ter Puškinov življenjepis (1950), ki so vsi izšli v *Izbranih delih* pri Državni založbi. Gl. tudi Komelj b.d., Kurež 2020, Senica 2015, Troha b.d.

4 Uredniško delo

Čeprav poklicno sicer ni urednikoval pri nobeni založbi, je na tem mestu vredno omeniti velikopotezno izdajo Puškinovih *Izbranih del* v šestih knjigah, ki jo je Klopčič ob 150-letnici pesnikovega rojstva v letih 1949–1967 uredil pri Državni založbi. Za knjige je prispeval tudi večino prevodov in spremnih besed. Poleg Klopčičevih prevodov so bili v izdajo vključeni še prevodi Vladimirja Levstika, Josipa Vidmarja, Otona Župančiča, Boža Voduška, Jožeta Udoviča in Tita Vidmarja. Gl. tudi Stanovnik 2005, 203.

5 Razmišljanje o prevodu

Klopčič je o prevajanju največkrat razmišljal v svojih prevodnih kritikah, ki jih je objavljal v različnih publikacijah (*Ljubljanski zvon*, *Jezik in slovstvo* idr.). V revialni kritiki Voduškovega *Fausta* je denimo opazal, da v našem prostoru primanjkuje refleksivnih besedil, v katerih bi prevajalci pisali o svojih izkušnjah in načelih, poleg tega pa ugotavlja tudi »žalostno stanje naše revialne kritike«, ki naj bi vzgajala nove prevajalce (1955/6, 83–84).

Čeprav je slovenski jezik visoko cenil in je bil prepričan, da je slovenščina za prevajanje svetovnih klasikov dovolj »upogljiva«, je v »Novem slovenskem Faustu« zapisal, da so prevodi zgolj »nadomestek za izvirnik« (prav tam). V kritikah so prišla do izraza njegova prevajalska načela in vrednostne sodbe o prevajanju (gl. tudi Klopčič 1929). Pri prevajanju poezije se je Klopčič imel za tradicionalista in mu je za »pravo« poezijo veljal samo rimani verz (Stanovnik 2005, 105). Menil je, da bi moral prevedeni verz ohraniti duh izvirnika, hkrati pa v domačem jeziku zveneti naravno in neprisiljeno (gl. Klopčič 1929). V skladu s tem prepričanjem je vrednotil tudi prevode sodobnikov.

Življenje in delo Mileta Klopčiča je bilo od vsega začetka posvečeno socialnopolitičnemu aktivizmu. Prevedel je mnoga pomembna dela svetovne literature – še zlasti poezije iz ruskega jezika – zaradi česar ga uvrščamo med naše najbolj cenjene prevajalce starejše generacije.

Bibliografija

Klopčič, Mile. 1955/6. »Novi slovenski Faust.« *Jezik in slovstvo* 1, št. 3: 83–88.

Klopčič, Mile. 2013. »Alojz Gradnik: Kitajska lirika (1929).« V *Prevajalci o prevodu. Od Trubarja do Župančiča. Antologija*, uredila Majda Stanovnik, 269–278. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

- Komelj, Milček. b.d. »Mile Klopčič.« SAZU. Dostop 21. 12. 2022. <https://www.sazu.si/clani/mile-klopcic>.
- Kurež, Urška. 2020. »Klopčič, Mile«. *Obrazi slovenskih pokrajin*. Zadnjič posodobljeno 28. 12. 2020. <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/klopcic-mile/>.
- Moder, Janko, ur. 1985. »Klopčič, Mile.« *Slovenski leksikon novejšega prevajanja. Zbornik Društva slovenskih književnih prevajalcev*, 129–130. Koper: Lipa.
- Senica, Tanja. 2015. »Pesništvo socialnega realizma v Zasavju.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Stanovnik, Majda. 2005. *Slovenski literarni prevod (1550–2000)*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Troha, Gašper. b.d. »Gledališče v NOB.« Sigledal. Dostop 21. 12. 2022. https://sigledal.org/geslo/Gledali%C5%A1%C4%8De_v_NOB.
- Zadavec, Franc. 1987. »Pojmovanje literarnega realizma na Slovenskem med vojnama.« *V Socialni realizem v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi: mednarodni simpozij v Ljubljani od 26. do 28. junija 1985*, uredili Franc Zadavec, Jože Koruza, Aleksander Skaza in Jože Toporišič, 13–38. Ljubljana: Filozofska fakulteta.